

Social Work & Education

©SW&E. 2024

УДК 364.3-783-787-

056.24:005.591.6

DOI: 10.25128/2520-6230.24.3.8

Ганна СЛОЗАНСЬКА,
професор, завідувач кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
ЗВО «Український католицький
університет», Україна;
annaslozanska@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-4925>

Надія ГОРИШНА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна;
nadiahorishna@yahoo.com

Максим СКОЧКО,
доктор філософії, доцент,
кафедра соціальної педагогіки та
соціальної роботи, Уманський
державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна;
skochko1993@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2342-3834>

Статус статті:

Отримано: серпень 14, 2024

1-шерещування: серпень 24, 2024

Прийнято: вересень 30, 2024

Слозанська, Г., Горішна, Н., Скочко, М.
(2024). Соціально-реабілітаційні послуги для дітей з
інвалідністю та їх сімей: реальність та перспективи
розвитку. *Social Work and Education*, Vol. 11, No. 3.
pp. 402-416. DOI: 10.25128/2520-6230.24.3.8

СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ПОСЛУГИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЇХ СІМЕЙ: РЕАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація. Соціально-реабілітаційні послуги для дітей з інвалідністю та їх сімей є вкрай актуальними сьогодні на рівні територіальних громад, адже кількість дітей та сімей, які їх потребують неспинно зростає через війну росії проти України. Соціально-реабілітаційні послуги – це група послуг, які спрямовані на відновлення та/або розвиток соціальних навичок, здібностей, сильних сторін дітей та їх сімей, соціальну підтримку та соціальне обслуговування задля самореалізації, підвищення адаптаційного потенціалу і забезпечення доступу до ресурсів, необхідних для подолання викликів, пов'язаних з інвалідністю та забезпечення найкращих інтересів дитини. Важливо, щоб ці послуги надавалися якомога ближче до місця проживання дитини та були доступними, якісними. Відтак, в ході дослідження вивчено реалії надання означених послуг та спроектовано перспективу їх розвитку у територіальних громадах для цільової групи. Стратегію «дослідження в дії за участі у громаді» застосовано для дизайнування дослідження. Дані зібрано у кількісним методом у громадах різного типу та опрацьовано за допомогою SPSS. За результатами аналізу отриманих даних з'ясовано, що у досліджуваних громадах є потреба у соціально-реабілітаційних послугах, однак не всі їх отримують в силу різних причин: відсутність надавача, відсутність необхідної послуги, відсутність або непрофесійність фахівця, низьке матеріально-технічне забезпечення самого надавача. Однак, незважаючи на низку проблем із отримання соціально-реабілітаційних послуг, отримувачі все ж таки відмітили достатній рівень їх надання.

Щодо перспектив розвитку соціально-реабілітаційних послуг, то варто оцінити потреби жителів територіальних громад у соціально-реабілітаційних послугах для дітей з інвалідністю та їх сімей, розвинути мережу надавачів, розпрацювати механізми субвентування та соціального замовлення означеної палітри послуг, здійснити інформування населення про особливості їх надання.

Ключові слова: соціальна робота, соціальна реабілітація, соціальні послуги, діти з інвалідністю.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У світлі останніх подій, зокрема російсько-української війни, все більшої актуальності набуває розвиток саме *соціально-реабілітаційних послуг* для вразливих категорій населення, зокрема для сімей, які виховують дітей з інвалідністю та самих дітей з інвалідністю.

Нами визначено, що *«соціально-реабілітаційні послуги – це послуги, що спрямовані на відновлення та/або розвиток соціальних навичок, здібностей, сильних сторін дітей та їх сімей, соціальну підтримку та соціальне обслуговування задля самореалізації, підвищення адаптаційного потенціалу і забезпечення доступу до ресурсів, необхідних для подолання викликів, пов'язаних з інвалідністю та забезпечення найкращих інтересів дитини»* (Криницька, Слозанська, Скочко, 2023). Соціально-реабілітаційні послуги покликані звести до мінімуму, мінімузувати вплив інвалідності на життєдіяльність та добробут дитини і її сім'ї, привентувати інвалідизацію дитячого населення, а у випадку якщо це неможливо, навчити дитину та її батьків ефективним копінг-стратегіям, які дозволять долати життєві виклики, пов'язані з інвалідністю з найменшими наслідками для їхнього благополуччя.

Значимо, що саме діти з інвалідністю як ніхто потребують комплексних соціально-реабілітаційних послуг для мінімізації соціальної ексклюзії та задля розвитку їх індивідуального потенціалу, підсилення спроможності щодо повноцінного функціонування. З'ясовано, що дитина з інвалідністю – це «дитина зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту» (Про охорону дитинства, 2001). Дитина з інвалідністю – це особа віком до 18 років зі стійким розладом функцій організму, що можуть спричинити обмеження її життєдіяльності. Держава зобов'язана створити умови для реалізації її прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист. Відтак, розвиток соціально-реабілітаційних послуг на рівні територіальних громад буде сприяти задоволенню потреб, розвитку та реалізації дітей з інвалідністю та допомагати сім'ям бути в ресурсі у процесі виховання дітей (Петрочко, Слозанська, Криницька, 2024). Констатовано той факт, що такі послуги мають надаватися у територіальних громадах за місцем проживання дитини з інвалідністю або у територіальній доступності до місця проживання на основі сімейноорієнтованого, інтегрованого, міждисциплінарного підходів (Слозанська, Скочко, 2023; Криницька, 2023).

Визначено, що соціально-реабілітаційні послуги є різновидом соціальних послуг, тому основні підходи до організації їх надання представлені у Законі України «Про соціальні послуги» (2019) та Постанові Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг» (2020). На основі аналізу усіх соціальних послуг, представлених у Класифікаторі соціальних послуг (2020), визначено, що до групи соціально-реабілітаційних послуг, що передбачені для дітей з інвалідністю та їх сімей у територіальних громадах варто віднести такі види послуг:

комплексні (раннє втручання, соціально-побутове орієнтування, денний догляд дітей з інвалідністю, догляд стаціонарний, догляд вдома, догляд і виховання дітей в умовах, наближених до сімейних, підтримане проживання);

комплексні спеціалізовані (соціальна реабілітація дітей з інтелектуальними та ментальними порушеннями);

допоміжні (супровід під час інклюзивного навчання, персонального асистент, переклад жестовою мовою, прокат засобів реабілітації, транспортні послуги).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема реабілітації та соціальної реабілітації, соціального захисту дітей з інвалідністю та їх сімей є предметом дослідження низки українських та зарубіжних науковців. Зокрема, О. Кравченко та Г.Кучер досліджують перспективи розвитку соціально-реабілітаційних послуг у громадах. Про важливість роботи соціально-реабілітаційних центрів у ТГ пише у своїй праці Ю Бувалкіна (2020). На важливості соціально-реабілітаційних програм у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивно-ресурсних центрах наголошують Т. Жук, О. Задорожня, А. Замша, Т. Ілляшенко, та інші (2018). М.Ва

Щодо зарубіжних дослідників, то вивченням особливостей надання соціально-реабілітаційних послуг до дітей з інвалідністю займалися М. Лаклія, Б. Бабіч, Л. Чеатем (2020), Дж. Матенчевіч та А. Опачіч (2024). Учені засвідчили, що європейська соціальна політика у контексті соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю передбачає деінституалізацію та повну відмову від закладів інституційного догляду, підвищення доступності й адресності послуг, розвиток мережі надавачів самих послуг у громадах, застосування інтегрованого підходу, який пропонує комбінувати зусилля різних відомств та фахівців задля підвищення якості життя дітей з інвалідністю та їх родин. Ключову роль у роботі з дітьми з інвалідністю відводить реабілітації М.Роджерс та Д.Хоган (2003). Ефективність реабілітації на рівні громади доводить Дж.Велема, Б. Ебенсо, П.Фузікава (2008). Інклюзія дітей з інтелектуальними та комплексними порушеннями в середовище громади можлива завдяки вибудові локальних соціально-реабілітаційних програм доводить Р. Лякхам (2013).

У той же час, питання надання соціально-реабілітаційних послуг у територіальних громадах України для дітей з інвалідністю та їх сімей не досліджене майже зовсім.

МЕТА СТАТТІ: вивчення стану розвитку соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю та їх сімей у територіальних громадах України та окреслення перспектив щодо подальшого їх ефективного функціонування.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дизайн дослідження. Для проведення дослідження використано якісний дизайн з використанням стратегії «дослідження в дії за участі у громаді» (community-based participatory action research). Вона передбачає залучення до процесу дослідження представників зацікавлених у вирішенні проблеми сторін, а головна мета полягає не в отриманні нових знань чи підтвердженні гіпотез, а у

вирішенні проблемної ситуації, у даному випадку – недосконалості методології та відсутність єдиної системи індикаторів моніторингу й оцінювання соціальних послуг. Обраний дизайн дослідження дасть можливість забезпечити обмін думками, розумінням, знаннями та вміннями між основними учасниками системи надання соціально-реабілітаційних послуг, мобілізувати й активізувати їх внутрішні ресурси та зробити активними учасниками прийняття рішень, що стосуються соціального захисту на рівні громади.

Місце та учасники дослідження. Дослідження проведено пілотно у 9 ТГ різного типу (міська, селищна та сільська) із Тернопільської, Львівської та Черкаської областей України. Основним критерієм відбору ТГ була наявність досвіду з надання соціально-реабілітаційних послуг дітям з інвалідністю та сім'ям з дітьми з інвалідністю. Відтак, з Тернопільською міською, Вишнівецькою селищною, Трибухівською сільською територіальними громадами Тернопільської області, Львівською міською, Щирецькою селищною, Земноводівською сільською територіальними громадами Львівської області та Уманською міською, Бабанською селищною, Дмитрушківською сільською територіальними громадами Черкаської області укладено договори про співпрацю в рамках реалізації проекту 2022.01/0166 «Дослідження розвитку соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю та їх сімей на рівні територіальних громад у воєнний та повоєнний періоди».

У зазначених громадах проведено польове дослідження із збору кількісних даних щодо розвитку та доступності соціально-реабілітаційних послуг дітям з інвалідністю та сім'ям з дітьми з інвалідністю. Науковці застосовували опитування для збору даних.

Кількісні дані збиралися шляхом розповсюдження Google-анкети серед отримувачів або потенційних отримувачів. У результаті було опитано 188 респондентів- мешканців громад-учасниць проекту. До опитування також долучилися мешканці й інштх областей. В цілому – 208 респондентів. SPSS застосовано для аналізу отриманих даних.

РЕЗУЛЬТАТИ КІЛЬКІСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЇХ СІМЕЙ

Впродовж березня-червня 2024 року в територіальних громадах-партнерах проекту здійснювалося дослідження з метою вивчення організації надання соціально-реабілітаційних послуг на рівні територіальної громади та рівня забезпеченості жителів громади у даних послугах відповідно до їх потреб. З цією метою проведено кількісне та якісне дослідження.

У результаті кількісного дослідження опитано 208 жителів громад-учасниць проекту, з яких 46 осіб з громад Львівської області, 36 з Тернопільської області та 101 з Черкаської. Серед респондентів 67% – це батьки дітей з інвалідністю різних груп, 10% таких, які перебувають у процесі її встановлення та 23% - батьки, дітям яких не встановлена інвалідність, однак діагностовані порушення психофізичного розвитку. Віковий ценз дітей різний: менші одного року до 18 років. Найбільше серед респондентів батьків, які виховують дітей з

інвалідінстю віком від 8 до 12 років, що становить 33% від усіх опитаних. За статтю серед опитаних переважали діти чоловічої статі (63,5%).

Для того, щоб отримати достовірну інформацію про наявність у територіальних громадах-учасницях проекту надавачів соціально-реабілітаційних послуг нами передбачено в опитувальнику 3 запитання. При цьому, виокремлено як реабілітаційні послуги та соціально-реабілітаційні, оскільки досить часто жителі громад як і самі експерти їх міксують, вважаючи одним цілим. Однак, у запитальнику нами розведено ці дві палітри послуг. Зокрема, реабілітаційні послуги – це послуги з відновлення тільки фізичного та психологічного здоров'я, тоді як соціально-реабілітаційні – це послуги, якими передбачено відновлення соціального, психологічного та фізичного здоров'я респондентів, а також покращення їх функціонування та життєдіяльності.

У результаті аналізу відповідей респондентів з'ясовано, що реабілітаційних послуг потребують 53,6% із усіх опитаних, 19,6% – швидше так, ніж ні, 5,3% – не знають чи потребують та 11,0% відповіли, що не потребують. Щодо наявності у громаді надавачів реабілітаційних послуг, 37,0% респондентів відповіли, що такі надавачі є, але їх не достатньо, 25,8% зазначили, що у їх громаді є надавачі означених послуг і їх достатньо, 14,5% зазначили, що таких надавачів немає у їх громаді, 22,5% відповіли, що не володіють такою інформацією (рис. 1).

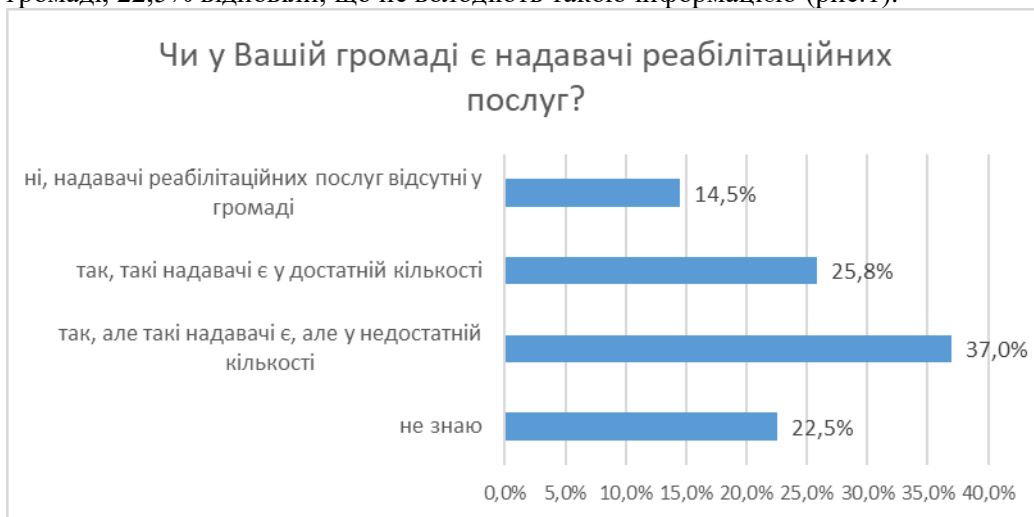

Рис. 1. Наявність у ТГ надавачів реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю та їх сімей

Щодо соціально-реабілітаційних послуг – то 49,3% респондентів із усіх опитаних відповіли, що потребують означеної палітри послуг, 23,0% – швидше так, ніж ні, 4,3% – не знають, чи потребують, 12,4% – швидше так, ніж ні та 11,0% – не потребують. 22,0% респондентів також зазначили, що у територіальних громадах наявні у достатній кількості надавачі соціально-реабілітаційних послуг, 35,0% – наявні, однак не в повній мірі та не в достатній кількості, 22,5% – зазначили, що їм не відомо про функціонування надавачів соціально-реабілітаційних послуг в ТГ учасницях проекту, 20,5% – не володіють інформацією про діяльність таких надавачів у їх громадах.

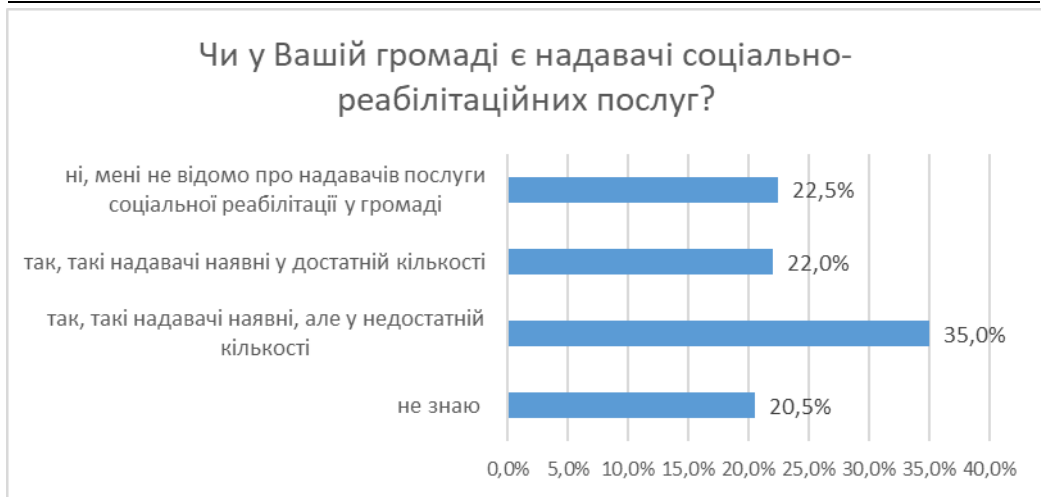

Рис. 2. Наявність у ТГ надавачів соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю та їх сімей

У респондентів також запитали, чи отримують їхні діти соціально-реабілітаційні послуги у ТГ за місцем їхнього проживання. 16,3% повідомили, що отримують послуги за місцем проживання, 39,2% відповіли, що не отримують таких послуг, 28,2% – отримують, однак пропонованих послуг не достатньо, 16,3% зазначили, що їм складно відповісти.

Рис. 3. Забезпеченість соціально-реабілітаційними послугами у ТГ дітей з інвалідністю та їх сімей

Серед надавачів соціально-реабілітаційних послуг було зазначено таких провайдерів як: соціально-реабілітаційні центри, комунальні заклади Центри надання соціальних послуг/Центри соціальних служб, навчально-реабілітаційні центри, Благодійний фонд «Карітас», заклади загальної середньої освіти, Інклюзивно-ресурсні центри. До слова, соціально-реабілітаційні центри та Центри надання соціальних послуг/Центри соціальних служб є найбільш

маштабними провайдерами соціально-реабілітаційних послуг у територіальних громадах учасниках проєкту. Однак, не завжди палітра послуг відповідає потребам сімей, які виховують дітей з інвалідністю та самих дітей з інвалідністю.

Щодо доступності у ТГ-учасницях проєкту соціально-реабілітаційних послуг, то 20,6% респондентів зазначили, що такі послуги швидше доступні, аніж ні, 14,0% – послуги швидше недоступні, аніж доступні, 1,4% – послуги не доступні, 0,5% – важко сказати. Разом з тим, 15,5% з числа опитаних зазначили, що соціально-реабілітаційні послуги доступні в повній мірі.

Рис. 4. Доступність соціально-реабілітаційних послуг у ТГ для дітей з інвалідністю та їх сімей

До основних проблем, які перешкоджають отриманню соціально-реабілітаційних послуг за місцем проживання респонденти віднесли: брак фахівців належного профілю, брак матеріально-технічних ресурсів. Респонденти також зазначили, що на доступність послуг впливає також можливість їх отримання за місцем проживання респондентів, якість самих послуг та режим та графік роботи надавачів. Аналіз відповідей свідчить, що для 15,4% респондентів послуги є віддаленими від місця їх проживання, 13,8% – незадоволені графіком та режимом роботи надавачів, 10,8% – зазначили, що послуги неякісні. 7,7% респондентів відмітили, що відсутність пандусу, ліфту чи інших пристосувань для безбар'єрного доступу є перешкодою для отримання соціально-реабілітаційних послуг нами, 3,0% – стикнулися із упередженим ставленням, стигмою чи дискримінацією при отриманні послуг. 4,6% – заявили, що у їх територіальній громаді соціально-реабілітаційних послуг немає.

На запитання, який фахівець бракує у ТГ для якісного надання соціально-реабілітаційних послуг, 20,5% респондентів зазначили, що найбільше потребують асистента дитини, 18,5% – психолога, 15,7% – логопеда, 15,7% – фізичного реабілітолога, 14,9% – ерготерапевта, 7,4% – соціального працівника, 5,5% – соціального робітника та 1,8% – дифектолога.

Рис. 5. Брак кадрового забезпечення у системі надвачів соціально-реабілітаційних послуг у ТГ

Ті респонденти, які отримують соціально-реабілітаційні послуги оцінили умови їх надання як хороші (46,3%) та швидше задовільні (40,8%).

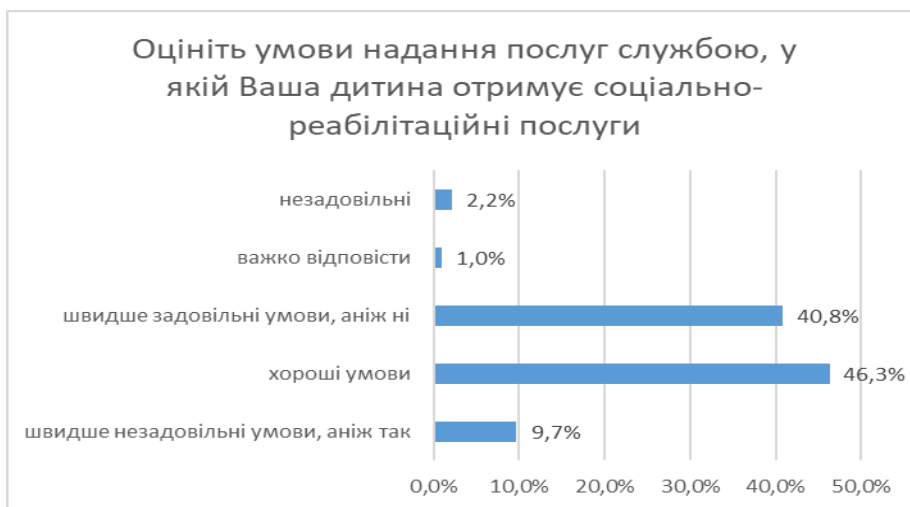

Рис. 6. Умови надання соціально-реабілітаційних послуг у ТГ для дітей з інвалідністю та їх сімей

Респондентів не влаштовує низький рівень матеріально-технічного забезпечення (59,2%), рівень кваліфікації фахівців (14,9%), санітарно-гігієнічний стан (14,9%), архітектурна недоступність (11,0%).

Оцінюючи якість соціально-реабілітаційних послуг, респонденти зазначили, що послуги в основному достатньої (46,2%) та високої (38,7) якості. І це незважаючи на проблеми, які відмітили респонденти вище. Разом з тим, 11,9% респондентів зазначили, що якість послуг швидше задовільна, ніж ні, 3,2% –

важко відповісти. Таких, які зовсім не задоволені якістю соціально-реабілітаційних послуг, які отримують, серед респондентів не виявлено.

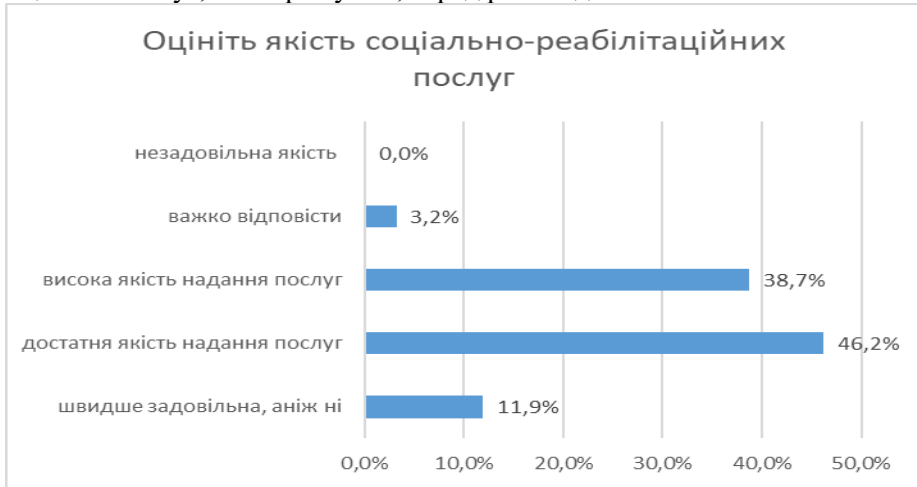

Рис. 7. Рівень якості соціально-реабілітаційних послуг, що надаються у ТГ для дітей з інвалідністю та їх сімей

Серед критеріїв, якими можна характеризувати якість послуг, респонденти відмітили професіоналізм фахівців (28,2%), відповідність потребам дитини та сім'ї (18,5%), комплексність (12,9%), системність та регулярність (12,1%), доступність (11,3%), територіальна близькість (9,7%), своєчасність (7,3%).

Рис. 8. Критерії оцінки якості соціально-реабілітаційних послуг, що надаються у ТГ для дітей з інвалідністю та їх сімей

Серед соціально-реабілітаційних послуг, у яких є гостра потреба у ТГ-учасниках проекту, респонденти виокремили такі: соціально-побутове орієнтування (28,7%), соціальна реабілітація для дітей з інтелектуальними та ментальними порушеннями (28,2%), раннє втручання (25,3%), супровід під час

інклюзивного навчання (23,4%), персональний асистент (23,4%), денний догляд (20,6%).

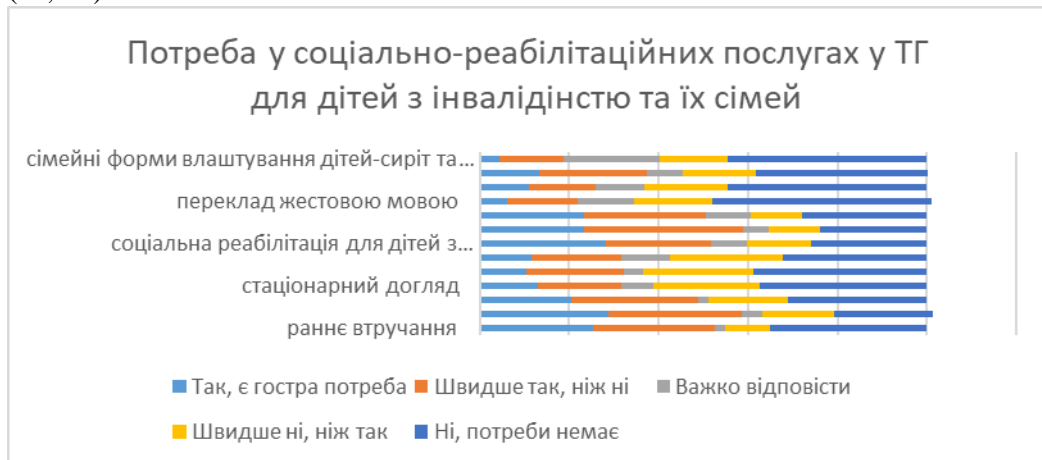

Рис. 9. Перелік соціально-реабілітаційних послуг, у яких є потреба у ТГ

ДИСКУСИВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ВИСНОВКИ

Дані отримані у результаті проведеного дослідження засвідчують той факт, що реабілітаційні та соціально-реабілітаційні послуги є вкрай затребуваними зараз ТГ, особливо серед дітей з інвалідністю та їх сімей. Їх кількість та перелік треба розвивати у кожній ТГ індивідуально, залежно від потреб отримувачів та потенційних отримувачів, чисельність яких невинно зростає, в тому числі і через російсько-українську війну. Ширити також треба і мережу комунальних та недержавних надавачів означених послуг, розпрацьовувати механізми державної підтримки означеної категорії надавачів, соціального замовлення з метою надання соціально-реабілітаційних послуг для цільової групи безкоштовно. Важливо також підвищити якість означеної палітри послуг та ресурсність і спроможність самих надавачів.

Разом з тим, враховуючи вищеподане, вважаємо за доцільне зазначити, що для успішного впровадження якісних соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю у ТГ необхідно:

- гарантувати доступність соціально-реабілітаційних послуг для усіх дітей та сімей у ТГ, які їх потребують, в т. ч. шляхом вирішення питання довозення дітей до відповідних центрів, спеціалістів;

- забезпечити вчасність і достатню тривалість реабілітаційного процесу у комунальних закладах і недержавних організаціях за кошти держави, місцевого бюджету;

- надавати соціально-реабілітаційні послуги якісно; більше зосередити професійні зусилля на роботі у середовищі проживання дитини, її сім'ї, у просторі її щоденної життєдіяльності;

- розвивати комплексний, інтегрований підхід до надання соціально-реабілітаційних послуг;

- звернути увагу на забезпечення права дитини з інвалідністю на участь в ухваленні рішень, вчити її висловлюватися, обговорювати питання, що стосуються її навчання, дозвілля, реабілітації/абілітації;
- формувати готовність батьків вчасно звертатися за соціально-реабілітаційними послугами, підвищувати компетентність батьків щодо догляду, виховання і розвитку дитини у період прийняття її діагнозу, усіх етапах ведення випадку, реабілітаційного процесу;
- забезпечити підвищення кваліфікацій фахівців, які надають такі послуги, дбати про профілактику їхнього професійного вигорання;
- зміцнити міждисциплінарну і міжвідомчу взаємодію у процесі ведення випадку дитини з інвалідністю загалом;
- розробити і впровадити чіткі механізми обміну інформацією між надавачами соціально-реабілітаційних послуг про осіб/сімей, які такі послуги потребують;
- здійснювати широке інформування населення про наявність таких послуг у територіальній громаді; залучати до пропагування послуг очільників громад та лідерів думок;
- забезпечити картування наявних соціально-реабілітаційних послуг;
- збільшити площі та залучати додаткові ресурси для надання соціально-реабілітаційних послуг відповідно до вимог індивідуального підходу у реабілітаційній роботі з дитиною;
- створювати сучасні трудові майстерні і робочі місця у громаді для молоді з інвалідністю, щоб діти могли повноцінно проходити соціальну реабілітацію, а в подальшому мали можливість самостійно жити і працювати;
- здійснювати фандрайзинг для розвитку соціально-реабілітаційних послуг, залучати ресурси з різних суспільних секторів, створювати команди партнерів-однодумців;
- шукати і використовувати можливості міжнародної співпраці, вивчати кращі практики соціальної реабілітації дітей з інвалідністю.

ЛІТЕРАТУРА

Буваккіна, Ю. (2020). Соціально-педагогічна робота з дітьми з особливими потребами в об'єднаних територіальних громадах. *ББК 74.60 А 43*, 11.

Жук, Т. В., Задорожня, О. Г., Замша, А. В., Ілляшенко, Т. Д., Костенко, Т. М., Обухівська, А. Г., & Якимчук, Г. В. (2018). Соціально-реабілітаційні і навчальні програми в роботі інклюзивно-ресурсних центрів із сім'єю.

Класифікатор соціальних послуг. (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>

Криницька, І. П. (2023). Соціально-реабілітаційні послуги для дітей з інвалідністю в Україні. [Тези конференції]. *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м.Харків, 27 жовтня 2023 р.). Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, С.153-155

Криницька, І., Слозанська, Г., Скочко, М. (2023). Зміст соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю: аналіз основних підходів. *Інноваційна педагогіка*, Вип. 64, Т. 1. С. 161–165.

Петрочко, Ж. В., Слозанська, Г. І., & Криницька, І. П. (2024). Потреба та пріоритети надання соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю у територіальній громаді. *Інклюзія і суспільство*, (2 (7)), 53-60.

Постанова, К. М. У. Про організацію надання соціальних послуг» від 01.06. 2020 № 587. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>

Слозанська, Г., Скочко, М. (2023). Розвиток соціально-реабілітаційних послуг в Україні у воєнний та повоєнний період. [Тези конференції]. *Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м.Запоріжжя, 12-13 жовтня 2023р.). <https://zp.edu.ua/conference-2023-1-5>

України, З. (2019). Про соціальні послуги. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

України, З. (2001). Про охорону дитинства. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

України, З. (2001). Про охорону дитинства. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Kravchenko, O. O., & Kucher, G. M. (2022). Social and rehabilitation services in the local community. *Publishing House "Baltija Publishing"*.

Lakhan, R. (2013). Inclusion of children with intellectual and multiple disabilities: A community-based rehabilitation approach, India. *Journal of Special Education and Rehabilitation*, 14(1-2), 79-97.

Laklija, M., Babić, M. M., & Cheatham, L. P. (2020). Institutionalization of children with disabilities in Croatia: Social workers' perspectives. *Child & youth services*, 41(2), 184-203.

Matančević, J., & Opačić, A. (2024). Social Work and Social Policy in Croatia in Times of Continuous Reforms and Crisis. In *Social Work and Social Policy Transformations in Central and Southeast Europe* (pp. 77-95). Cham: Springer Nature Switzerland.

Rogers, M. L., & Hogan, D. P. (2003). Family life with children with disabilities: The key role of rehabilitation. *Journal of Marriage and Family*, 65(4), 818-833.

Vasilyeva, M., Chuiko, O., Bakhov, I., Ternopil'ska, V., & Chernukha, N. (2021). Social rehabilitation practices of inclusion in the educational process in working with children with disabilities. *Propósitos y representaciones*, 9(2), 45.

Velema, J. P., Ebenso, B., & Fuzikawa, P. L. (2008). Evidence for the effectiveness of rehabilitation-in-the-community programmes. *Leprosy review*, 79(1), 65-82.

SOCIAL REHABILITATION SERVICES FOR CHILDREN WITH DISABILITIES AND THEIR FAMILIES: REALITY AND PERSPECTIVE OF DEVELOPMENT

Hanna SLOZANSKA, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Special and Inclusive Education, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil; professor of the department of pedagogy and social work, HEI "Ukrainian Catholic University", Lviv, Ukraine; annaslozanska@gmail.com

Nadiia HORISHNA, Ph.D., Associate professor of Special and Inclusive Education Department, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine;

Maksym SKOCHKO, PhD of Social Work, Associate Professor of Social Pedagogy and Social Work Department, Faculty of Social and Psychological Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine; skochko1993@ukr.net

***Abstract.** Social and rehabilitation services for children with disabilities and their families are extremely relevant today at the level of territorial communities, as the number of children and families who need them is constantly growing due to the Russian war against Ukraine. Social and rehabilitation services are a group of services aimed at restoring and/or developing social skills, abilities, strengths of children and their families, social support and social services for self-realization, increasing adaptive potential and ensuring access to resources necessary to overcome challenges associated with disability and ensuring the best interests of the child. It is important that these services are provided as close as possible to the child's place of residence and are accessible and high-quality. Therefore, the study examined the realities of providing these services and projected the prospects for their development in territorial communities for the target group. The strategy of "action research with community participation" was used to design the study. The data were collected quantitatively in communities of various types and processed using SPSS. According to the results of the analysis of the data obtained, it was found that in the studied communities there is a need for social and rehabilitation services, but not all of them receive them due to various reasons: the absence of a provider, the absence of the necessary service, the absence or unprofessionalism of a specialist, low material and technical support of the provider itself. However, despite a number of problems with obtaining social and rehabilitation services, recipients still noted a sufficient level of their provision.*

Regarding the prospects for the development of social and rehabilitation services, it is worth assessing the needs of residents of territorial communities in social and rehabilitation services for children with disabilities and their families, developing a network of providers, developing mechanisms for subvention and social ordering of the specified range of services, and informing the population about the features of their provision.

***Key words:** social work, social rehabilitation, social services, children with disabilities.*

References

Buwalkina, Yu. (2020). Socio-pedagogical work with children with special needs in united territorial communities. *BBK 74.60 A 43*, 11.

Zhuk, T. V., Zadorozhnyia, O. G., Zamsha, A. V., Ilyashenko, T. D., Kostenko, T. M., Obukhivska, A. G., & Yakymchuk, G. V. (2018). Social rehabilitation and educational programs in the work of inclusive resource centers with the family.

Classifier of social services. (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>

Krynytska, I. P. (2023). Social rehabilitation services for children with disabilities in Ukraine. [Conference abstracts]. *Modern realities and prospects of social education of the individual in various social institutions: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference* (Kharkiv, October 27, 2023). Kh.: KhNPU named after G.S. Skovorody, pp. 153-155

Krynytska, I., Slozanska, H., Skochko, M. (2023). The content of social and rehabilitation services for children with disabilities: analysis of the main approaches. *Innovative Pedagogy*, Vol. 64, Vol. 1. P. 161–165.

Petrochko, Zh. V., Slozanska, H. I., & Krynytska, I. P. (2024). The need and priorities for the provision of social and rehabilitation services for children with disabilities in the territorial community. *Inclusion and Society*, (2 (7)), 53-60.

Resolution, K. M. U. On the organization of the provision of social services, dated 01.06. 2020 No. 587. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>

Slozanska, H., Skochko, M. (2023). Development of social and rehabilitation services in Ukraine during the war and post-war period. [Conference abstracts]. *Innovations for revival: national, regional, international context: materials of the IV International Scientific and Practical Conference* (Zaporizhzhia, October 12-13, 2023). <https://zp.edu.ua/conference-2023-1-5>

Ukraine, Law. (2019). On social services. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

Ukraine, Law. (2001). On the protection of childhood. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Ukraine, Law. (2001). On the protection of childhood. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Kravchenko, O. O., & Kucher, G. M. (2022). Social and rehabilitation services in the local community. *Publishing House "Baltija Publishing"*.

Lakhan, R. (2013). Inclusion of children with intellectual and multiple disabilities: A community-based rehabilitation approach, India. *Journal of Special Education and Rehabilitation*, 14(1-2), 79-97.

Laklija, M., Babić, M. M., & Cheatham, L. P. (2020). Institutionalization of children with disabilities in Croatia: Social workers' perspectives. *Child & youth services*, 41(2), 184-203.

Matančević, J., & Opačić, A. (2024). Social Work and Social Policy in Croatia in Times of Continuous Reforms and Crisis. In *Social Work and Social Policy Transformations in Central and Southeast Europe* (pp. 77-95). Cham: Springer Nature Switzerland.

Rogers, M. L., & Hogan, D. P. (2003). Family life with children with disabilities: The key role of rehabilitation. *Journal of Marriage and Family*, 65(4), 818-833.

Vasilyeva, M., Chuiko, O., Bakhov, I., Ternopil'ska, V., & Chernukha, N. (2021). Social rehabilitation practices of inclusion in the educational process in working with children with disabilities. *Propósitos y representaciones*, 9(2), 45.

Velema, J. P., Ebenso, B., & Fuzikawa, P. L. (2008). Evidence for the effectiveness of rehabilitation-in-the-community programmes. *Leprosy review*, 79(1), 65-82.

Article history:

Received: August 14, 2024

1st Revision: August 24, 2024

Accepted: September 30, 2024